

Group of States against Corruption
Groupe d'États contre la corruption

2021 m. kovo 25 d.

GrecoRC4(2021)2

KETVIRTASIS VERTINIMO ETAPAS

Parlamento narių, teisėjų ir prokurorų korupcijos
prevencija

ANTROSIOS REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO ATASKAITOS PRIEDAS

LIETUVA

Priimta 87-ajame GRECO plenariniame posėdyje
(Strasbūras, 2021 m. kovo 22–25 d.)

I. IVADAS

1. Antrosios rekomendacijų įgyvendinimo ataskaitos priede vertinamos priemonės, kurių Lietuvos valdžios institucijos ėmėsi įgyvendindamos rekomendacijas, pateiktas Lietuvos ketvirtojo vertinimo etapo ataskaitoje (žr. 2 punktą) „Parlamento narių, teisėjų ir prokurorų korupcijos prevencija“.
2. Lietuvos ketvirtojo vertinimo etapo ataskaita priimta 66-ajame GRECO plenariniame posėdyje (2014 m. gruodžio 12 d.) ir, Lietuvai davus sutikimą, paskelbta 2015 m. vasario 11 d. ([Greco Eval IV Rep \(2014\) 5E](#)).
3. Rekomendacijų įgyvendinimo ataskaita priimta 75-ajame plenariniame posėdyje (2017 m. kovo 24 d.) ir, Lietuvai davus sutikimą, paskelbta 2017 m. balandžio 24 d. ([GrecoRC4\(2017\)3](#)).
4. Antroji rekomendacijų įgyvendinimo ataskaita ([GrecoRC4\(2019\)18](#)) priimta 83-iajame plenariniame posėdyje (2019 m. birželio 21 d.) ir, Lietuvai davus sutikimą, paskelbta 2019 m. rugpjūčio 26 d. Kaip ir reikalaujama pagal GRECO darbo tvarkos taisykles, Lietuvos valdžios institucijos pateikė ataskaitą ir papildomą informaciją dėl veiksmų, kurių imtasi neįgyvendintoms rekomendacijoms įgyvendinti. Ši ataskaita gauta 2020 m. spalio 5 d. ir kartu su vėliau pateikta informacija buvo naudojama kaip pagrindas rengiant šį antrosios rekomendacijų įgyvendinimo ataskaitos priedą.
5. GRECO pasirinko Ukrainą ir Čekijos Respubliką, kad jos atitikties procedūrai paskirtų pranešėjus (atitinkamai parlamento nariams ir teisminėms institucijoms). Paskirtieji pranešėjai: Nacionalinės kovos su korupcija politikos tarybos narys Mykhaylo BUROMENSKIY iš Ukrainos ir Teisingumo ministro jaunesnioji pavaduotoja, atsakinga už tarptautinius reikalus, Helena KLIMA LIŠUCHOVÁ iš Čekijos Respublikos. Ši antrosios rekomendacijų įgyvendinimo ataskaitos priedą jiems padėjo parengti GRECO sekretoriatas.

II. ANALIZĖ

6. Primenama, kad GRECO ketvirtojo vertinimo etapo ataskaitoje pateikė 11 rekomendacijų Lietuvai. Rekomendacijų įgyvendinimo ataskaitoje GRECO padarė išvadą, kad vi, viii ir ix rekomendacijos įgyvendintos tinkamai. i–v ir xi rekomendacijos yra iš dalies įgyvendintos. vii ir x rekomendacijos yra neįgyvendintos. Antrojoje rekomendacijų įgyvendinimo ataskaitoje GRECO padarė išvadą, kad tinkamai įgyvendintos arba į kurias buvo reaguota tinkamu būdu yra ii, vi, viii, ix, x ir xi rekomendacijos, o i, iii, iv, v ir vii rekomendacijos įgyvendintos iš dalies. Toliau nurodomos penkios iš dalies įgyvendintos arba neįgyvendintos rekomendacijos.

Seimo narių korupcijos prevencija

i rekomendacija.

7. *GRECO rekomendavo, kad Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos (toliau – VTEK) iniciatyva būtų stiprinamas bendradarbiavimas veiklos lygmeniu tarp institucijų, kurios prižiūri, kaip Seimo nariai, teisėjai ir prokurorai laikosi elgesio, interesų konfliktų ir panašių taisyklių.*
8. Primenama, kad antrojoje rekomendacijų įgyvendinimo ataskaitoje ši rekomendacija buvo įvertinta kaip įgyvendinta iš dalies. Konkrečiau, GRECO pažymėjo, kad kai kuriose srityse (teisės aktų analizė kovos su korupcija požiūriu, kandidatų į kai kurias valstybinės tarnybos pareigas patikra) pastebėtas konstruktyvus VTEK ir institucijų, atsakingų už Seimo narių, teisėjų ir prokurorų atsparumo korupcijai priežiūrą, bendradarbiavimas. Tačiau etikos ir interesų konfliktų srityse situacija buvo kitokia.

Ypač rekomenduojama reguliariai ir plačiai bendrauti veiklos lygmeniu tarp šalių ir gauti daugiau paramos iš VTEK.

9. Lietuvos valdžios institucijos nurodo, kad Teisėjų tarybos darbo grupė, įskaitant VTEK atstovus, sukurta siekiant stiprinti kovos su korupcija iniciatyvas teisminėse institucijose ir vystyti bendradarbiavimą su atitinkamomis institucijomis, nuo 2019 m. kovo mėn. surengė keturis posėdžius, kuriuose aptarė teismų sektoriaus atitikties užtikrinimo pareigūnų klausimą, deklaracijų stebėsenos procesą ir interesų konfliktų valdymą. 2020 m. suorganizuoti du teismų pirmininkų mokymo kursai privačių interesų atskleidimo tema ir suplanuoti veiksmingo interesų konfliktų valdymo mokymai.
10. Valdžios institucijos taip pat nurodo, kad nuo 2021 m. sausio 4 d., vadovaujantis Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymu (toliau – VPIDVTĮ) ir Nacionaline kovos su korupcija programa, VTEK iniciatyva pradėjo veikti privačių interesų registras (PINREG), kuriuo siekiama užtikrinti efektyvesnę ir greitesnę privačių interesų deklaravimo procesą, užkirsti kelią korupcijos pasireiškimui bei plitimui ir užtikrinti skaidrumą viešajame sektoriuje. Supaprastinta duomenų įvedimo tvarka. Sistema generuoja deklaracijas, naudodama duomenis iš nacionalinių duomenų bazių, todėl šias iš anksto užpildytas deklaracijas telieka patikrinti ir pateikti. PINREG automatiškai išsiunčia priminimus, kada reikia deklaruoti ar pataisyti duomenis. VTEK gali kontroliuoti ir analizuoti duomenų kokybę. Ši sistema taip pat leidžia kreiptis pagalbos į VTEK. VTEK ir Nacionalinė teismų administracija pasirašė susitarimą sujungti informacines sistemas, siekiant pagerinti galimų interesų konfliktų valdymą teismuose. Šiuo metu daugiau nei 150 000 asmenų turi pareigą deklaruoti interesus.
11. Lietuvos valdžios institucijos taip pat pabrėžia, kad 2020 m. sausio mėn. VTEK atstovai susitiko su Seimo Etikos ir procedūrų komisijos nariais ir aptarė bendradarbiavimą, naujas VPIDVTĮ ir Lobistinės veiklos įstatymo nuostatas, Seimo narių ir darbuotojų mokymą šių įstatymų taikymo klausimais, taip pat GRECO rekomendacijų įgyvendinimą. Be to, VTEK parengė praktines rekomendacijas renkamiems valstybės institucijų pareigūnams, valstybės tarnautojams ir kitiems asmenims, dalyvaujantiems rengiant teisės aktų projektus ir administracinius sprendimus, dėl jų sąveikos su lobistais.
12. GRECO atkreipia dėmesį į naujas VTEK iniciatyvas, skirtas stiprinti bendradarbiavimą tiek tarp VTEK ir teisminių institucijų, tiek tarp VTEK ir Seimo, ir susijusias su atsparumo korupcijai priemonėmis, privačių interesų deklaracijomis ir jų stebėseną. Šios iniciatyvos apima iš anksto užpildytas deklaracijas, remiantis duomenimis iš įvairių kitų registru, VTEK parengtas praktines Seimo nariams ir valstybės tarnautojams skirtas rekomendacijas dėl jų sąveikos su lobistais, taip pat tolesnius mokymus. Reguliarus bendravimas aptariant visiems rūpimus klausimus leidžia taikyti bendrą požiūrį. Šios iniciatyvos padeda spręsti rekomendacijoje išdėstytais GRECO rūpimus klausimus dėl galimų interesų konfliktų ir ryšių su lobistais valdymo. GRECO ragina Lietuvos valdžios institucijas tęsti bendradarbiavimą tarp VTEK ir institucijų, atsakingų už Seimo narių, teisėjų ir prokurorų antikorupcinio elgesio taisyklių laikymosi priežiūrą, atsižvelgiant į esminę valdžių atskyrimo svarbą ir kitų valdžios institucijų rodomą pagarbą teismų nepriklausomumui.
13. GRECO daro išvadą, kad į i rekomendaciją buvo reaguota tinkamu būdu.

iii rekomendacija.

14. *GRECO rekomendavo įtvirtinti Seimo narių santykių su lobistais ir trečiosiomis šalimis, siekiančiomis daryti įtaką įstatymų leidybos procesui, taisykles.*

15. Primenama, kad antrojoje rekomendacijų įgyvendinimo ataskaitoje ši rekomendacija buvo įvertinta kaip įgyvendinta iš dalies. GRECO palankiai vertino būsimą naujojo Lobistinės veiklos įstatymo įsigaliojimą, tačiau priminė savo rekomendaciją nustatyti praktines taisykles, kaip organizuoti Seimo narių ryšius su trečiosiomis šalimis, siekiančiomis daryti įtaką įstatymų leidybos procesui.
16. Lietuvos valdžios institucijos patvirtina, kad naujasis Lobistinės veiklos įstatymas, įsigaliojęs 2021 m. sausio 1 d., nustato pareigą Seimo nariams VTEK elektroniniu būdu per Skaidrių teisėkūros procesų informacinę sistemą (SKAIDRIS) deklaruoti lobistinę veiklą, vykdomą teisėkūros procese (įskaitant biudžeto klausimus) ne vėliau kaip per septynias dienas nuo konkrečios lobistinės veiklos pradžios. Šis įstatymas taip pat įpareigoja Seimo narius viešai skelbti savo darbotvarkes Seimo interneto svetainėse. Valdžios institucijos taip pat pabrėžia, kad VTEK surengė daugiau nei 10 mokymo kursų lobistinės veiklos tema valstybinėms institucijoms (ministerijoms ir Seimo nariams) ir privačiam sektoriui, taip pat parengė internetinius išteklius (SKAIDRIS sistema)¹, skirtus lobistinei veiklai deklaruoti. Be to, 2020 m. gruodį priimtos rekomendacijos dėl lobistinės veiklos ir įtakos teisėkūros procesui, kurias VTEK paskelbė savo interneto svetainėje². Jos skirtos tiek Seimo nariams, tiek lobistams.
17. GRECO palankiai vertina tai, kad įsigaliojo naujas Lobistinės veiklos įstatymas ir kad VTEK vykdo konkrečią veiklą, skirtą padėti jį įgyvendinti. GRECO taip pat džiaugiasi, kad priimtos rekomendacijos dėl Seimo narių ir lobistų sąveikos. Tai sutampa su šios rekomendacijos siekiu.
18. GRECO daro išvadą, kad iii rekomendacija įgyvendinta tinkamai.

iv rekomendacija.

19. *GRECO rekomendavo imtis reikiamų priemonių užtikrinti veiksmingą Seimo narių privačių interesų deklaravimo ir kitų elgesio taisyklių vykdymo priežiūrą.*
20. Primenama, kad antrojoje rekomendacijų įgyvendinimo ataskaitoje ši rekomendacija buvo įvertinta kaip įgyvendinta iš dalies, nes informacijos, kurią pateikė Seimo Etikos ir procedūrų komisija bei VTEK, nepakako veiksmingai priežiūrai užtikrinti.
21. Lietuvos valdžios institucijos praneša, kad naujasis Viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymas, įsigaliojęs 2021 m. sausio 1 d., įpareigoja Seimo narius pateikti privačių interesų deklaracijas per vieną mėnesį po jų išrinkimo ir paskyrimo. Jose deklaruojami konkretūs privatūs interesai ir jos viešai skelbiamos VTEK svetainėje. Seimo narių privačių interesų deklaravimo vidaus kontrolę vykdo Seimo Etikos ir procedūrų komisija, kurios nariai, vadovaujantis naująja įstatymo redakcija, turi prieigą prie VTEK privačių interesų deklaracijų apdorojimo informacinės sistemos. Remiantis Valstybės politikų elgesio kodeksu, ši Komisija gali imtis administracinių veiksmų, jei pažeidžiamos taisyklės, pavyzdžiui, ji gali reikalauti, kad Seimo nariai ištaisytų pažeidimus arba viešai atsiprašytų. Šturkščiai pažeidus Viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymą (įskaitant kai Seimo nariui jau buvo pateiktos preliminarios rašytinės rekomendacijos, pakartotinai pažeidus įstatymą arba esant interesų konfliktui), pagal Administracinių nusižengimų kodeksą gali būti skiriamos administracinės baudos. Be to, VTEK sudarė Privačių interesų registrą, kuris pradėjo veikti 2021 m. sausio 1 d. (žr. 10 punktą). Jis turėtų padidinti deklaracijų stebėsenos veiksmingumą, nes atliekamas kryžminis duomenų iš įvairių registrų patikrinimas. Naujasis registras taip pat automatiškai nustato tuos asmenis, kurie turi pareigą

¹ <http://skaidris.vtek.lt>

² www.lobistai.lt

deklaruoti savo privačius interesus, prireikus primena jiems pateikti deklaraciją ir nustato galimus interesų konfliktus. VTEK ir Seimo Etikos ir procedūrų komisija susitarė bendradarbiauti ir nuo 2021 m. sausio mėn. jau surengti du Seimo nariams ir susijusiems darbuotojams skirti nuotolinio mokymo kursai naujų teisės aktų įgyvendinimo klausimais.

22. GRECO atkreipia dėmesį, kad nauji teisės aktai nustato Seimo narių privačių interesų deklaracijų teikimą ir atskleidimą, taip pat vykdymo užtikrinimo taisykles, ir kad specialus registras padidins tokių deklaracijų stebėsenos veiksmingumą bei padės užtikrinti veiksmingesnę atitinkamų privačių interesų deklaravimo taisyklių priežiūrą ir vykdymą. GRECO taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad organizuojami specialūs Seimo narių ir susijusių darbuotojų mokymai, kaip naudotis naująja deklaravimo sistema. Be to, naujoji sistema leidžia nuodugniai patikrinti deklaracijas, nes atliekamas kryžminis duomenų iš įvairių registrų patikrinimas ir šiame procese dalyvauja VTEK.
23. GRECO daro išvadą, kad iv rekomendacija įgyvendinta tinkamai.

v rekomendacija.

24. *GRECO rekomendavo sukurti veiksmingus vidaus mechanizmus, kurie skatintų, didintų informuotumą, ir taip užtikrintų Seimo atsparumą korupcijai tiek institucijos lygmeniu (mokymas, diskusijos institucijoje su parlamentine veikla susijusiais etikos klausimais), tiek ir individualiai (konfidencialus konsultavimas).*
25. Primenama, kad antrojoje rekomendacijų įgyvendinimo ataskaitoje ši rekomendacija buvo įvertinta kaip įgyvendinta iš dalies. Įstatymo projektas, kuris iš dalies keičia Seimo statutą, tada nebuvo priimtas, taip pat nebuvo sukurti vidaus mechanizmai, kurie skatintų atsparumą korupcijai ir pan.
26. Lietuvos valdžios institucijos praneša, kad Seimas dar nesvarstė Seimo statuto pataisų projekto, kurį pasiūlė Etikos ir procedūrų komisija. Jos taip pat pabrėžia, kad Komisija reguliariai teikia individualias konsultacijas parlamentarams, taip pat konsultuoja Seimo komisijas tokiomis klausimais kaip privačių interesų deklaravimas, parlamentarams skirtų lėšų naudojimas ir kitais su parlamentine veikla susijusiais klausimais. Komisija informuoja Seimą apie pagrindinius sprendimus ir rekomendacijas.
27. GRECO pripažįsta aktyvų Seimo Etikos ir procedūrų komisijos vaidmenį teikiant individualias ir bendras rekomendacijas parlamentarams su atsparumu korupcijai susijusiais klausimais ir teikiant ataskaitas apie šią veiklą. Tačiau GRECO pažymi, kad Seimas dar neperžiūrėjo savo statuto ir nenustatė aiškių taisyklių, kaip skatinti, didinti informuotumą ir taip užtikrinti Seimo narių atsparumą korupcijai tiek institucijos lygmeniu, tiek individualiai.
28. GRECO daro išvadą, kad v rekomendacija lieka iš dalies įgyvendinta.

Teisėjų korupcijos prevencija

vii rekomendacija.

29. *GRECO rekomendavo: i) peržiūrėti Kandidatų į teisėjus atrankos komisijos narių skyrimo tvarką, siekiant sustiprinti jų nepriklausomumą ir konsoliduoti komisijos sprendimų skundimo tvarką; ir ii) Teisėjų tarybai skirti didesnę vaidmenį atrenkant teisėjus.*
30. Primenama, kad antrojoje rekomendacijų įgyvendinimo ataskaitoje ši rekomendacija buvo įvertinta kaip įgyvendinta iš dalies. Kalbant apie pirmąją rekomendacijos dalį,

GRECO sutinka, kad siūloma nauja Atrankos komisijos sudėtis (septyni nariai, iš kurių tris skiria Teisėjų taryba, o keturi yra visuomenės atstovai) atitinka rekomendacijos CM/Rec(2010)12 nuostatas. Taip pat sutinkama, kad apskūsti Atrankos komisijos sprendimą būtų galima tik procedūriniais pagrindais. Vertinant antrąją rekomendacijos dalį, palankiai vertinama tai, kad pataisų projekte numatytas svarbesnis Teisėjų tarybos vaidmuo atrenkant teisėjus: skiriant tris Atrankos komisijos narius, tvirtinant kandidatų atrankos kriterijus, derinant su Prezidentu Komisijos darbo tvarkos taisykles ir Prezidentui kreipiantis į tarybą patarimo dėl kandidato, kuris bus paskirtas. Tačiau nebuvo visiškai aišku, kokia apimtimi valdžios institucijos atsižvelgė į GRECO išreikštą susirūpinimą dėl to, kad Prezidentas gali paskirti kandidatą nenurodydamas priežasčių. Be to, pataisų projektas vis dar buvo svarstomas.

31. Lietuvos valdžios institucijos praneša, kad Teismų įstatymo pataisos priimtos 2019 m. liepos 16 d. ir jomis nustatyta nauja Atrankos komisijos sudėtis bei didesnis Teisėjų tarybos vaidmuo skiriant teisėjus, kaip minėta 30 punkte. Institucijos pabrėžia, kad šios naujosios nuostatos įsigaliojo ir jau buvo praktiškai pritaikytos skiriant naujus teisėjus. Taip pat jos nurodo papildomas nuostatas (iš Teismų įstatymo, Teisėjų tarybos darbo reglamento, Pretendentų į teisėjus atrankos komisijos darbo tvarkos taisyklių aprašo), patvirtinančias, kad Respublikos Prezidentas negali paskirti kandidato nenurodydamas priežasčių ar neaptardamas kandidatūros su Teisėjų taryba.
32. GRECO palankiai vertina tai, kad įsigaliojo Teismų įstatymo pataisos, kuriomis nustatyta nauja Atrankos komisijos sudėtis, o Teisėjui tarybai suteiktas svarbesnis vaidmuo skiriant teisėjus. Ypač atkreipiamas dėmesys į tai, kad Respublikos Prezidentas nebegali priimti sprendimo dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo nenurodęs priežasčių ir negavęs Teisėjų tarybos pritarimo.
33. GRECO daro išvadą, kad vii rekomendacija įgyvendinta tinkamai.

III. IŠVADOS

34. **Dėl šių priežasčių GRECO daro išvadą, kad Lietuva tinkamai įgyvendino arba reagavo tinkamu būdu į dešimt iš vienuolikos rekomendacijų, pateiktų Lietuvos ketvirtojo vertinimo etapo ataskaitoje.** Likusi rekomendacija yra iš dalies įgyvendinta.
35. Konkrečiau, tinkamai įgyvendintos arba į kurias buvo reaguota tinkamu būdu yra i–iv ir vi–xi rekomendacijos. v rekomendacija yra iš dalies įgyvendinta.
36. Kalbant apie visas nagrinėtas kategorijas, struktūrinis bendradarbiavimas veiklos lygmeniu tarp Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos ir priežiūros institucijų, atsakingų už korupcijos prevenciją tarp parlamentarų, teisėjų ir prokurorų, buvo labai sustiprintas atsparumo korupcijai priemonių, privačių interesų deklaracijų ir jų stebėsenos atžvilgiu. GRECO nori pabrėžti tokio bendradarbiavimo svarbą teisėjų nepriklausomumui.
37. Seimo narių korupcijos prevencijos srityje padaryta pažanga pradėjus tiesiogiai transliuoti Seimo komitetų posėdžius ir skelbti jų darbotvarkes, darbo dokumentus ir išvadas. Taip pat sveikintina tai, kad siekiama gerinti lobistinės veiklos reglamentavimą priėmus naują Lobistinės veiklos įstatymą ir atitinkamas Seimo narių sąveikos su lobistais taisykles bei rekomendacijas. Nauji teisės aktai nustato parlamentarų privačių interesų deklaracijų teikimo ir viešinimo organizavimą; taip pat sukurtas specialus registras, didinantis tokių deklaracijų stebėsenos veiksmingumą. Organizuojami specialūs Seimo narių ir susijusių darbuotojų mokymai, kaip naudotis naująja deklaravimo sistema. Sukurti vidaus mechanizmai,

kurie skatina, didina parlamentarų informuotumą ir juos moko privačių interesų deklaravimo klausimais. Ryžtingesnės priemonės turėtų būti taikomos ir kitoms Seimo narių elgesio taisyklėms.

38. Teisėjų korupcijos prevencijos srityje įsigaliojo Teismų įstatymo pataisos, kuriomis pakeistas Kandidatų į teisėjus atrankos komisijos narių skyrimas, peržiūrėta Komisijos sprendimų dėl procedūrinių priešasčių apskundimo tvarka ir Teisėjų tarybai suteiktas didesnis vaidmuo teisėjų atrankos procedūroje. Prokurorų korupcijos prevencijos klausimu pakeitus prokurorų skyrimo nuostatus, tinkamu būdu buvo suteiktas didesnis vaidmuo prokurorų atrankos komisijoms. Be to, pradėjus rengti reguliarius mokymus apie interesų konfliktus bei etinius klausimus ir suteikus Prokurorų etikos komisijai galimybę teikti patarimus, tinkamai išspręsti prokurorų informuotumo didinimo ir korupcijos mažinimo klausimai.
39. Lietuva padarė didelę pažangą įgyvendindama ketvirtojo vertinimo etapo ataskaitoje pateiktas rekomendacijas. Šios antrosios rekomendacijų įgyvendinimo ataskaitos priėmimas užbaigia Lietuvos ketvirtojo vertinimo etapo atitikties procedūrą. Tačiau Lietuvos valdžios institucijos gali pageidauti pranešti GRECO apie tolesnius pokyčius, susijusius su neįgyvendintos v rekomendacijos įgyvendinimu.
40. Galiausiai, GRECO kviečia Lietuvos valdžios institucijas kuo greičiau leisti paskelbti šį priedą, išversti jį į šalies kalbą ir vertimą paskelbti.